

नेपाली र थारू भाषाका क्रियापदको तुलनात्मक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रको

तेस्रो पत्रको आवश्यकता पूरा गर्ने

प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

इन्द्रबहादुर चौधरी

सिम्बोल नं. : ३८९

दर्ता. नं. : ६-२-६०५-२८४-२०१०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

२०७४

शोधनिर्देशको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुरको स्नातकोत्तर (एम. ए) तह चौथो सत्रका विद्यार्थी श्री इन्द्र बहादुर चौधरीले “नेपाली र थारू भाषाका क्रियापदको तुलनात्मक अध्ययन” शीर्षकको शोध मेरो निर्देशनमा तयार गर्नुभएको हो । यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७४ / ११ / १३

.....
सहप्रा. भरतकुमार भट्टराई

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृतिपत्र

नाम

हस्ताक्षर

प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतम
(विभागीय प्रमुख)

.....

सहप्रा. भरतकुमार भट्टराई
(शोधनिर्देशक)

.....

प्रा.डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल
(बाह्य परीक्षक)

.....

मिति : २०७४/११/२१

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

कृतज्ञताज्ञापन

“नेपाली र थारू भाषाका क्रियापदको तुलनात्मक अध्ययन” शीर्षक रहेको प्रस्तुत शोध मैले स्नातकोत्तर तहको चौथो सत्रको तेस्रो पत्र (४८३) को प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु सहप्रा. भरतकुमार भट्टराईको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । यो शोधपत्र तयार गर्ने सन्दर्भमा आइपरेका समस्या र चुनौतीहरूसँग जुध्ने प्रेरणा अनि साहस दिँदै सही मार्गनिर्देश गराएर अधि बढन प्रेरित गरी आफ्ना कतिपय कामहरूलाई थाती राखी कुशल र समुचित दिग्दर्शन गराउनु भएकोमा उहाँप्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन एवम् श्रद्धाभाव व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधविषयमा शोधकार्य गर्न अवसर जुटाउने नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । यसका साथै यो शोधकार्यका लागि आवश्यक सल्लाह र सुझाव दिनुहुने आदरणीय दाई सुशील चौधरी र हरपल आफ्नो भाषा र संस्कृतिलाई माया गर्नुपर्छ, अध्ययन गर्नुपर्छ भन्दै प्रेरणा दिने र आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराउनुहुने आदरणीय दाई कृष्णराज सर्वहारीप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञतापन गर्दछु । यसैक्रममा के.ने.वि.पुस्तकालयकी दिदी (मेडम) कविता बञ्जरालाई आवश्यक सामग्री जुटाउन सहयोग गर्नु भएकोमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

कुनै पनि कार्य गर्दा पछि नहट्नु आफ्नो लक्ष्य पूर्ती गर्नका लागि अनेक सङ्घर्ष गर्नु भन्दै आर्थिक र व्यवहारिक समस्यासँग सङ्घर्ष गरेर आफ्नो अमूल्य श्रम र पसिना खर्ची मेरो अध्ययनलाई यस अवस्थामा पुऱ्याउनु हुने परमपुज्य पिता श्री आसरे चौधरी र माता सोमवती देवी चौधरीप्रति आजन्म ऋणी छु । साथै पढ्नका लागि मलाई सहयोग गर्ने मेरा प्रिय भाइ द्वय लोकेन्द्र ब. चौधरी र सुरज चौधरीलाई र प्यारी बहिनी स्मृतिलाई सम्झिन्छु । यस शोधपत्रको अन्तिम स्वरूप तयार पर्दासम्म आइपरेका शैक्षिक समस्याको हल गर्न सहयोग गर्ने तथा विविध कठिन चुनौतीहरूमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा साथ र सहयोग गर्ने शुभचिन्तकहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । अन्त्यमा म यस शोधपत्रको समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि., नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

सिम्बोल नं. : ३८९

त्रि.वि. दर्ता नं. : ६-२-६०५-२८४-२०१०

मिति : २०७४/११/१३

.....

इन्द्र बहादुर चौधरी

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि. कीर्तिपुर, काठमाडौं

विषयसूची

पहिलो परिच्छेद :	शोध परिचय	१
	१.१ विषयपरिचय	१
	१.२ समस्याकथन	२
	१.३ शोधको उद्देश्य	२
	१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
	१.५ अध्ययनको औचित्य, महत्व र उपयोगिता	७
	१.६ अध्ययनको सीमाङ्कन	८
	१.७ अध्ययन विधि	८
	१.७.१ सामग्री सङ्कलन विधि	८
	१.७.२ विश्लेषण विधि	९
	१.८ सैद्धान्तिक ढाँचा र शोधविधि	९
	१.९ शोधपत्रको रूपरेखा	९
दोस्रो परिच्छेद : नेपालको भाषिक अवस्था र थारू		१०
	२.१ विषयपरिचय	१०
	२.२ भाषापरिवार	१०
	२.३ नेपालमा बोलिन चार परिवारका भाषा	११
	२.३.१ भारोपेली भाषापरिवार	१२
	२.३.२ भोट-बर्मेली भाषापरिवार	१२
	२.३.३ द्रविड भाषापरिवार	१४
	२.३.४ आग्नेय भाषापरिवार	१४
	२.४ नेपाली भाषा	१६
	२.५ थारू जाति र भाषा	१७
	२.५.१ थारू शब्दको व्युत्पत्ति र अर्थ	१७
	२.५.२ थारूहरुको मूल स्थान तथा प्रसार	२०
	२.५.३ थारू भाषा	२१

२.५.३.१ थारू भाषाका भाषिका तथा उपभाषिका	२२
(क) पूर्वी थारू भाषिका	२३
(अ) मोरङ्गिया उपभाषिका	२३
(आ) सप्तरिया उपभाषिका	२३
(इ) राजवंशिया उपभाषिका	२४
(ख) मध्यपश्चिमी थारू भाषिका	२४
(अ) चितवनियाँ उपभाषिका	२४
(आ) नवलपुरिया उपभाषिका	२४
(ग) पश्चिमी थारू भाषिका	२५
(अ) दङ्गौरा उपभाषिका	२५
(आ) देउखुरिया उपभाषिका	२५
(इ) कठरिया/कठहरिया उपभाषिका	२५
(ई) देशौरे उपभाषिका	२६
(उ) कञ्चनपुरिया उपभाषिका	२६
२.५.४ निष्कर्ष	२६
तेस्रो परिच्छेद :	
क्रिया र यसका प्रकार	२७
३.१ विषयपरिचय	२७
३.२ धातु	२७
३.३ धातुका प्रकार	२८
३.३.१ स्वरान्त धातु	२८
(क) एकस्वरान्त/स्वरान्त एकाक्षरी धातु	२९
(ख) स्वरान्त अनेकाक्षरी धातु	२९
(ग) द्विस्वरान्त धातु	३०
३.३.२ व्यञ्जान्त धातु	३०
३.३.३ अकर्मक धातु	३१

३.३.४ सकर्मक धातु	३२
३.३.५ प्रेरणार्थक धातु	३३
३.३.६ नामधातु	३४
३.४ धातु र क्रियाबीचको फरक	३५
३.५ क्रिया र क्रियाका प्रकार	३५
३.५.१ क्रिया	३६
३.५.२ क्रियाका प्रकार	३८
३.५.२.१ कर्मकताका आधारमा क्रियापद	३९
(क) अकर्मक क्रिया	३९
(ख) सकर्मक क्रिया	४१
(अ) एककर्मक क्रिया	४२
(आ) द्विकर्मक क्रिया	४३
(ग) पूरकापेक्षी क्रिया	४४
३.५.२.२ वाक्य टुङ्ग्याउनीका आधारमा क्रिया	४५
(क) समापिका क्रिया	४५
(ख) असमापिका क्रिया	४६
३.५.२.३ अर्थ प्रधानताका आधारमा क्रिया	४७
(क) मुख्य क्रिया	४७
(ख) सहायक क्रिया	४८
३.५.२.४ बनोटका आधारमा क्रिया	४९
(क) सरल क्रिया	४९
(ख) संयुक्त क्रिया	४९
(ग) मिलित क्रिया	५०
३.५.२.५ प्रेरणार्थक क्रिया	५१
३.५.२.६ मेरू, रञ्जक र योजिका	५२

चौथो परिच्छेद :	नेपाली र थारू भाषाका क्रियापदको तुलना	५३
	४. क्रियाका कोटिहरु	५३
	४.१ विषयपरिचय	५३
	४.२ लिङ्ग	५३
	४.२.१ नामको आधारमा लिङ्ग	५७
	(क) लघुतावाची नामका आधारमा लिङ्ग	५९
	४.२.२ सर्वनामका आधारमा लिङ्ग	६०
	४.२.३ विशेषणका आधारमा लिङ्ग	६०
	(क) कोटिकारका आधारमा लिङ्ग	६१
	(ख) क्रमबोधका आधारमा लिङ्ग	६२
	(ग) स्वामित्व जनाउने प्रक्रियाका आधारमा लिङ्ग	६२
	४.२.४ क्रियाका आधारमा लिङ्ग	६३
	४.३ वचन	६४
	४.३.१ नामको आधारमा वचन व्यवस्था	६५
	४.३.२ सर्वनामका आधारमा वचन व्यवस्था	६८
	४.३.३ विशेषणका आधारमा वचन व्यवस्था	६९
	४.३.४ क्रियाका आधारमा वचन व्यवस्था	७१
	४.३.५ आदरार्थी तथा अनादरार्थीका आधारमा वचन व्यवस्था	७३
	४.४ पुरुष	७५
	४.४.१ सर्वनामका आधारमा पुरुष	७८
	(क) प्रथम पुरुषवाचक सर्वनाम	७८
	(ख) द्वितीय पुरुषवाचक सर्वनाम	७८
	(ग) तृतीय पुरुषवाचक सर्वनाम	७८
	४.४.२ क्रियाका आधारमा पुरुष	७८
	(क) क्रियाका आधारमा प्रथम पुरुष	७९
	(ख) क्रियाका आधारमा द्वितीय पुरुष	७९

(ग) क्रियाका आधारमा तृतीय पुरुष	८०
४.५ कारक	८०
४.५.१ अर्थका आधारमा कारक	८२
४.५.१.१ कर्ता कारक	८२
४.५.१.२ कर्म कारक	८३
४.५.१.३ करण कारक	८३
४.५.१.४ सम्प्रदान कारक	८४
४.५.१.५ अपादान कारक	८५
४.५.१.६ सम्बन्ध कारक	८५
४.५.१.७ अधिकरण कारक	८६
४.५.१.८ सम्बोधन कारक	८७
४.५.२ रूपका आधारमा कारक	८७
४.५.२.१ सरल कारक	८८
४.५.२.२ तिर्यक् कारक	८८
४.६ वाच्य	८९
४.६.१ वाच्यका प्रकार	८९
४.६.१.१ कर्तृवाच्य	८९
४.६.१.२ कर्मवाच्य	९०
४.६.१.३ भाववाच्य	९१
४.७ काल	९१
४.७.१ वर्तमान काल	९४
४.७.२ भूतकाल	९५
४.७.३ भविष्यत्काल	९६
४.८ पक्ष	९७

४.८.१ सामान्य पक्ष	९९
४.८.२ अपूर्ण पक्ष	१०१
४.८.३ पूर्ण पक्ष	१०४
४.८.४ अज्ञात पक्ष	१०५
४.८.५ अभ्यस्त पक्ष	१०६
४.९ भाव	१०७
४.९.१ भावका प्रकार	१०८
४.९.१.१ सामान्यार्थ	१०८
४.९.१.२ अनिश्चयार्थ	१०९
(क) सम्भावनार्थ	१०९
(ख) सङ्केतार्थ	११०
४.९.१.३ आज्ञार्थ (आज्ञा भाव)	११०
(क) प्रत्यक्ष आज्ञार्थ	११०
(ख) परोक्ष आज्ञार्थ	११२
४.९.१.४ इच्छार्थ भाव	११३
४.९.१.५ प्रश्नार्थ	११४
४.१० करण र अकरण	११५
पाँचौ परिच्छेद : उपसंहार तथा निष्कर्ष	११९
५.१ सारांश	११९
५.२ निष्कर्ष	१२२
५.३ भावी अध्ययनका थप पक्षहरु	१२३
सन्दर्भ सामग्रीसूची	

तालिकासूची

तालिका	पृष्ठ
१. वि.सं. २०६८ को जनगणना अनुसार नेपालका केही भाषाहरुको अवस्था	१५-१६
२. नेपाली र थारू भाषाका धातुका रूप	२८
३. क्रिया र धातुबीचको फरक	३५
४. लिङ्गका आधारमा नेपाली र थारू भाषाका क्रियारूपावली	६३
५. वचनका आधारमा नेपाली र थारू भाषाका क्रियारूपावली	७१
६. नेपाली र थारू भाषाका सर्वनाम र क्रियाका पुरुष	७७
७. नेपाली र थारू भाषाका कारक वा विभक्तिहरु	८१
८. नेपाली र थारू भाषाका वर्तमानकाल बुझाउने क्रियारूपावली	९४
९. नेपाली र थारू भाषाका भूतकाल बुझाउने क्रियारूपावली	९५
१०. नेपाली र थारू भाषाका भविष्यकाल बुझाउने क्रियारूपावली	९६
११. नेपाली र थारू भाषाका सामान्य पक्ष बुझाउने क्रियारूपावली	१००-१०१
१२. नेपाली र थारू भाषाका अपूर्ण पक्ष बुझाउने क्रियारूपावली	१०२-१०३
१३. नेपाली र थारू भाषाका प्रश्नार्थ भाव जनाउने उदाहरणहरु	११५
१४. नेपाली र थारू भाषाका अकरण जनाउने रूपहरु	११६

सङ्केत वा चिह्नसूची

ई. सं.	=	ईस्वी सम्वत्
वि. सं.	=	विक्रम सम्वत्
क्र.सं.	=	क्रमसङ्ख्या
ए. व.	=	एकवचन
ब. व.	=	बहुचन
पु.	=	पुरुष
प्र. पु.	=	प्रथम पुरुष
द्वि. पु.	=	द्वितीय पुरुष
तृ. पु.	=	तृतीय पुरुष
सा. आ.	=	सामान्य आदर
वि. आ.	=	विशेष आदर
पृ.	=	पृष्ठ
ने.	=	नेपाली
था.	=	थारू
ना. स. वि.	=	नाम, सर्वनाम, विशेषण
ना. ना. वि.	=	नाम, नाम, विशेषण
ना. वि.	=	नाम, विशेषण

-	=	प्रयोगमा भिन्नता नहुने
/	=	विभाजन
=	=	बराबर
>	=	अगाडि देखाइएको व्युत्पन्न रूप
()	=	गौण सङ्केत
+	=	जोड/योजक
→ / ↓	=	निर्देशन/सङ्केत गर्ने
:	=	विसर्ग
,	=	अल्पविराम
	=	पूर्णविराम
!	=	आश्चर्य/सम्बोधन
?	=	प्रश्न
—	=	रेखाङ्कन